

І. Г. Бабець

Перспективи фінансування розвитку агломерацій Карпатського регіону в умовах євроінтеграції

Досліджено стан і перспективи фінансового забезпечення розвитку агломерацій Карпатського регіону. На основі вивчення доходів і видатків бюджетів місцевих громад оцінено внутрішній потенціал для фінансування розвитку Львівської, Івано-Франківської, Ужгородської та Чернівецької агломерацій. Визначено, що агломерації Карпатського регіону не мають можливості формувати спеціальний фонд місцевого бюджету в розмірі, достатньому для реалізації проєктів з будівництва, розвитку транспорту, дорожньої інфраструктури та житлово-комунального господарства. Напрямом покращення фінансової спроможності агломерацій визначено залучення коштів програм ЄС. Обґрунтовано доцільність створення асоціації громад як форму інституціоналізації взаємовідносин місцевих громад у межах Івано-Франківської, Ужгородської та Чернівецької агломерацій за прикладом Львівської агломерації. Для активізації роботи місцевих громад щодо участі в програмах ЄС та отримання фінансування для реалізації проєктів розвитку запропоновано створення в кожній агломерації фонду асоціації громад, з якого буде фінансуватися діяльність проєктного офісу. Визначено способи розрахунку суми внесків громад до цього фонду: пропорційно до чисельності наявного населення; відсоток від доходів бюджету; відсоток від запланованих видатків з бюджету на проєкти місцевого розвитку.

Ключові слова: агломерація, Карпатський регіон, асоціація громад, фонд асоціації, фінансова допомога ЄС, програми ЄС.

Постановка проблеми. Процеси децентралізації влади, що активізувалися упродовж 2015-2021 рр. у межах реформи державного управління, пришвидшили формування агломерацій в Україні та водночас загострили проблеми, пов'язані з невідповідністю фінансової спроможності місцевих громад потребам соціально-економічного розвитку території. Зростання інтенсивності маятникової міграції в межах агломерацій потребує оптимізації транспортного сполучення та розбудови відповідної інфраструктури, а внутрішні переміщення населення до агломерацій Карпатського регіону в умовах війни можуть істотно вплинути на структуру економіки в результаті зміни споживчого попиту та пропозиції робочої сили, що також потребує реагування місцевих органів влади. Для вирішення зазначених проблем локального розвитку необхідні значні фінансові ресурси, яких у місцевих бюджетах недостатньо. Актуальним завданням є пошук ефективних фінансових інструментів, які б забезпечили реалізацію місцевих проєктів розвитку, знижуючи загрози фінансування господарської діяльності в умовах війни та максимально використовуючи можливості європейської інтеграції України.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми формування агломерацій в Україні та управління їхнім розвитком активно досліджуються вітчизняними вченими. Значна увага приділяється правовому забезпеченню функціонування агломерацій як окремих управлінських одиниць і стандартизації їхньої діяльності в межах реформи місцевого самоврядування [1]. Т. Стещенко та А. Алиєва наголосили на важливості розвитку нормативно-правової бази для співробітництва територіальних громад у міських агломераціях і запропонували «створення публічних утворень (органів) агломерації вищого рівня зі збереженням первинного рівня місцевого самоврядування» [2]. На думку вчених, разом з необхідністю «удосконалення правових основ і практики взаємодії органів місцевого самоврядування» для соціально-економічного розвитку агломераційних утворень важливим фактором є «зміцнення фінансової самостійності агломерацій на основі децентралізації» [3].

Пошук додаткових джерел фінансування розвитку агломерацій також тривалий час є предметом наукових досліджень. Зокрема, О. Коркуна вважає створення мережі послуг внутрішнього обслуговування та переробки сільськогосподарської продукції правильним рішенням для збільшення надходжень до бюджету ОТГ [4]. М. Мельникова та Є. Градобоева зазначили, що зміни у структурі податкових джерел місцевих бюджетів у результаті децентралізації призвели до зменшення спеціального фонду, з якого забезпечується фінансування проєктів розвитку міст, а тому, на думку вчених, для реалізації інфраструктурних проєктів у міських агломераціях доцільно використовувати механізм державно-приватного партнерства [5, с. 406]. Зважаючи на «хронічний дефіцит державного бюджету», вчені наголошують на необхідності «пошуку позабюджетних осередків», зокрема міжнародних фінансових установ, які готові інвестувати в інфраструктурні проєкти міських агломерацій [6, с. 166].

Отже, попри значний інтерес вітчизняних вчених до проблем розвитку агломерацій в Україні, питання фінансування їхнього розвитку залишаються не вирішеними. В умовах війни ситуація ускладнюється обмеженими можливостями місцевих громад у формуванні дохідної частини бюджету та здійсненні видатків для реалізації проєктів з розвитку соціальної, комунальної, транспортної інфраструктури. Цим зумовлена актуальність пошуку перспективних зовнішніх джерел фінансування місцевого розвитку в межах агломерацій, використовуючи можливості, які надає Україні статус країни-кандидата на вступ до ЄС.

Метою статті є визначення перспектив фінансування розвитку агломерацій Карпатського регіону в умовах євроінтеграції. Для досягнення мети поставлені такі завдання: ідентифікація агломераційних утворень у Карпатському регіоні; аналіз наявних можливостей фінансування розвитку агломерацій Карпатського регіону; узагальнення європейського досвіду фінансування розвитку агломерацій; обґрунтування перспективних джерел фінансових ресурсів для забезпечення реалізації проєктів розвитку в агломераціях Карпатського регіону.

Основні результати дослідження. У Державній стратегії регіонального розвитку України на 2021-2027 роки поняття агломерації визначається як «територіальні скупчення населених пунктів (насамперед міст), що формують цілісні суспільно-територіальні утворення з чисельністю населення понад 500 тис. осіб» [7]. Відповідно до цього документа в Україні визначено можливість формування семи агломерацій: Дніпровської, Запорізької, Київської, Криворізької, Львівської, Одеської та Харківської. Водночас, крім цих найбільших агломерацій, відбувається формування дещо менших утворень, які також відповідають критеріям чисельності населення та територіальної близькості. Наприклад, у Карпатському регіоні Львівська агломерація є найбільшою за чисельністю населення – 1,05 млн осіб [8]. У цьому регіоні також можемо виділити агломерації, які є меншими за чисельністю населення: Івано-Франківська агломерація – 833,5 тис. осіб (Івано-Франківський район (553,4 тис. осіб) та Калуський район (280,1 тис. осіб) [9]); Чернівецька – 645 тис. осіб (Чернівецький район [10]); Закарпатська – 503,8 тис. осіб, включно з Ужгородським районом (253,8 тис. осіб) і Мукачівським районом (250 тис. осіб) [11].

Бюджети основних міських територіальних громад Карпатського регіону мають обмежені фінансові ресурси для реалізації проєктів розвитку. В усіх розглянутих міських територіальних громадах доходи спеціального фонду бюджету, який громади наповнюють самостійно, на порядок менші за доходи загального фонду бюджету у 2024 р. становлять 2,6% загального обсягу бюджетних доходів у Львівській, 2,9% – в Івано-Франківській, 11,9% – у Чернівецькій та 2,7% – в Ужгородській міських громадах (табл. 1). Відповідно, ці кошти становлять незначну частину обсягів фінансування видатків громад на будівництво та регіональний розвиток, на транспорт і дорожню інфраструктуру,

Таблиця 1
Фінансові можливості найбільших територіальних громад Карпатського регіону для реалізації проєктів розвитку у 2024 р.

Статті бюджету	Львівська	Івано-Франківська	Чернівецька	Ужгородська
Загальні доходи бюджету, млрд грн	15,3	4,4	4,5	2,1
Доходи спеціального фонду бюджету, млн грн	398,0	130,2	536,9	58,1
Видатки на будівництво та регіональний розвиток, млн грн	53,3	315,0	615,5	132,7
Видатки на транспорт та дорожнє господарство, млн грн	252,3	160,6	491,4	54,6
Видатки на житлово-комунальне господарство, млн грн	2259,5	300,0	391,1	138,6

Джерело: складено автором за даними [12-16].

на житлово-комунальне господарство. Тому громади повинні активізувати пошук додаткових джерел фінансування проєктів розвитку, зокрема з європейських фондів. Досвід залучення зовнішньої допомоги вже є у Чернівецькій міській громаді. Наприклад, загальний бюджет Чернівецької громади на 2024 р. становить 4,5 млрд грн, з яких 450 млн грн – грантові кошти від ЄС, призначені на забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб [12].

До найбільших проблем агломерацій Карпатського регіону належать такі: низька якість доріг і невідповідність транспортного сполучення сучасним потребам населення; дедалі більше навантаження на інженерні комунікації та необхідність модернізації їх; незбалансованість темпів будівництва житла та попиту на ринку нерухомості; істотні диспропорції розвитку інфраструктури в обласних центрах, малих містах і селах; погіршення екологічної ситуації, особливо в великих містах. Об'єднання територіальних громад і формування агломерацій у Карпатському регіоні сприятиме вирішенню зазначених проблем завдяки реалізації міжмуніципальних проєктів у сфері розбудови транспортних мереж та інфраструктури, просторового розвитку, переробки твердих побутових відходів, покращення екології та енергозбереження. Необхідна інституціоналізація взаємовідносин місцевих громад у межах утворених агломерацій, оскільки це є обов'язковою умовою одержання фінансування від європейських фондів, що, з огляду на обмежені можливості підтримки з державного бюджету, стає важливим джерелом коштів для реалізації проєктів розвитку громад у сучасних умовах.

Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування «органи місцевого самоврядування мають право, здійснюючи свої повноваження, співробітничати та в межах закону створювати консорціуми з іншими органами місцевого самоврядування для виконання завдань, що становлять спільний інтерес» [17]. В Україні органи місцевого самоврядування мають право об'єднуватися в асоціації, які є добровільними неприбутковими об'єднаннями та створюються для «ефективнішого здійснення повноважень та узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку» [18]. У Львівській агломерації, використовуючи досвід Київської агломерації, створили асоціацію органів місцевого самоврядування, до якої, крім приєднаних населених пунктів у результаті децентралізації у 2020 р., доєдналися 10 громад у 2023 р. на основі укладених меморандумів [19]. Інші агломерації Карпатського регіону перебувають на стадії формування. Хоча в кожній області створені асоціації органів місцевого самоврядування (Асоціація органів місцевого самоврядування Чернівецької області «Агенція розвитку громад Буковини», Місцева асоціація органів місцевого самоврядування «Агенція розвитку об'єднаних територіальних громад

Прикарпаття», Закарпатська асоціація органів місцевого самоврядування), вони не мають фінансових ресурсів для реалізації інфраструктурних чи екологічних проєктів. Тому актуальною залишається потреба в інституціоналізації співпраці територіальних громад у межах агломерацій у вигляді відповідних асоціацій чи консорціумів, діяльність яких буде сфокусована саме на вирішенні спільних проблем розвитку та залученні необхідного фінансування з різних джерел.

Аналізуючи досвід Франції щодо фінансування розвитку агломерацій, експерти зазначають, що дотації з державного бюджету є основним джерелом забезпечення реалізації компетенцій держави (проведення виборів, управління шкільною освітою), інвестиційні дотації надаються для великих проєктів, субсидії – на менші проєкти за умови відповідності їх пріоритетам регіонального розвитку, але водночас ресурси перерозподіляються між багатими й бідними громадами [20].

В Україні кошти державного бюджету також є важливим джерелом інвестиційних ресурсів місцевого самоврядування. Дотепер основним фінансовим інструментом державної підтримки розвитку територіальних громад є субвенції, які надходять до місцевих бюджетів ОТГ, створених відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», і можуть витрачатися для фінансування заходів з розбудови та модернізації інфраструктури ОТГ, на будівництво нових об'єктів і капітальний ремонт об'єктів комунальної власності. Водночас звернемо увагу, що субвенції спрямовуються на реалізацію проєктів, передбачених планом соціально-економічного розвитку ОТГ, термін реалізації яких не перевищує три роки [21]. Отже, у межах агломерації кожна територіальна громада може використовувати субвенції з державного бюджету для реалізації інфраструктурних проєктів на термін до трьох років. Проте для спільних проєктів, які необхідні для вирішення проблем усіх населених пунктів, що сформували агломерацію, об'єднати ці субвенції неможливо через відсутність відповідних механізмів. Крім того, термін реалізації масштабних проєктів в агломерації може перевищувати три роки.

Додатковим інструментом підтримки розвитку громад є Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР), який фінансує інвестиційні проєкти, але під час воєнного стану порядок виділення коштів з фонду змінився. У 2023 р. кошти ДФРР було спрямовано на підтримку Збройних сил України, а у 2024 р. запроваджено такі норми розподілу їх між регіонами: 50% – порівну між АР Крим, областями, м. Києвом і м. Севастополем; 50% – у рівних частинах як додаткове фінансування Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Київської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей [22]. Важливою умовою отримання коштів від фонду є фінансування інвестиційної програми чи проєкту з місцевого бюджету, яке в разі реалізації їх міською територіальною громадою з населенням понад 225 тис. осіб повинно становити не менше ніж 50% загальної вартості проєкту. Отже, агломерації Карпатського регіону, з одного боку, мають змогу залучати кошти ДФРР, хоч і в обмеженому обсязі під час війни, а з другого, – не мають власних коштів для забезпечення співфінансування інвестиційних проєктів відповідно до встановлених вимог.

На важливості зміни механізмів фінансування розвитку місцевих громад наголошує Л. Зубач, який вказує на запровадження «бонусів» для агломерацій у вигляді «залишених громадам коштів реверсної дотації чи додаткових відсотків ПДФО» [22]. Згідно зі змінами до Бюджетного кодексу України у 2024 р. передбачено надходження ПДФО від військових частин у державний бюджет замість місцевих бюджетів, натомість реверсна дотація не буде вилучатися і залишатиметься в бюджеті громади. Проте це рішення є тимчасовим (на один рік), а тому не дає змоги розраховувати на цей ресурс для реалізації

середньострокових і довгострокових інвестиційних програм і проєктів розвитку агломерації.

Крім коштів державного бюджету, у країнах-членах ЄС територіальні громади залучають грантові кошти європейських програм для підтримки місцевого розвитку. Наприклад, у Польщі співпраця громад у межах агломерацій активізувалася після запровадження Європейським Союзом такого інструменту європейської регіональної політики, як інтегровані територіальні інвестиції, що застосовується для співфінансування спільних проєктів територіальних громад з одночасним залученням коштів з різних європейських фондів. Для отримання інтегрованих територіальних інвестицій територіальні громади, які сформували агломерацію, обов'язково утворювали асоціацію чи партнерство гмін. Агломерації Польщі отримують фінансову допомогу від ЄС через Фонд згуртованості, Європейський соціальний фонд та Європейський фонд регіонального розвитку.

У звіті «20 років можливостей і розвитку...» зазначається, що загальна сума фінансової допомоги, що надійшла з ЄС до Польщі у 2004-2023 рр., становила 1 трлн злотих, а чиста підтримка, яку Польща отримала від ЄС, досягла 672 млрд злотих. Із цієї суми 196 млрд злотих отримали бенефіціари з 12 найбільших міст Польщі, об'єднаних у Союз польських метрополій (UMP). Упродовж 2004-2024 рр. за підтримки ЄС в Польщі було реалізовано 47,5 тис. проєктів усіх бенефіціарів (державних установ, органів місцевого самоврядування, приватного та неурядового секторів) у 12 містах UMP на загальну суму 338 млрд злотих. Найбільше коштів було спрямовано на фінансування проєктів у сфері транспорту – 152 млрд злотих, з яких 84 млрд злотих надійшло від ЄС [23].

Під час війни пріоритетним напрямом розподілу видатків державного бюджету України є фінансування потреб оборони країни, тому виділення бюджетних коштів для проєктів розвитку територіальних громад є обмеженим унаслідок скорочення доходів через руйнування значної частини економічного потенціалу української економіки. За цих обставин перспективним джерелом фінансових ресурсів для реалізації проєктів розвитку агломерацій Карпатського регіону визначимо програми ЄС. Сьогодні Україна не має доступу до програм ЄС, що фінансуються Фондом згуртованості, Європейським соціальним фондом та Європейським фондом регіонального розвитку, які надають підтримку країнам-членам ЄС. Проте територіальні громади можуть залучати фінансові ресурси як через раніше доступні програми (транскордонного та регіонального співробітництва, «Twinning», підтримки реалізації секторальних проєктів у сфері енергетики та державного управління), так і з нових програм, доступ до яких було надано Європейським Союзом у 2024 р. Відповідно, комплекс інструментів фінансування проєктів розвитку Карпатського регіону повинен поєднувати внутрішні та зовнішні ресурси (рис. 1).

Надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС відкрило можливості реалізації проєктів за фінансової підтримки низки європейських програм, які спрямовані на поглиблення співпраці територіальних громад у межах агломерацій. Наприклад, з 2024 р. територіальні громади, які формують агломерації в Карпатському регіоні, можуть подавати заявки на отримання допомоги для реалізації проєктів у межах програми URBACTIV, яка співфінансується Європейським фондом регіонального розвитку (79,769 млн євро), Інструментом передвступної допомоги (5 млн євро) та Інструментом сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (2 млн євро) на період 2021-2027 рр. [24]. У межах цієї програми агломерації Карпатського регіону зможуть подавати заявки на отримання фінансування для розроблення інтегрованих планів щодо вирішення локальних проблем, запровадження європейського досвіду з інтегрованого розвитку на місцевому рівні, реалізації інвестиційних проєктів у сфері міських інновацій.

*Перспективи фінансування розвитку агломерацій
Карпатського регіону в умовах євроінтеграції*

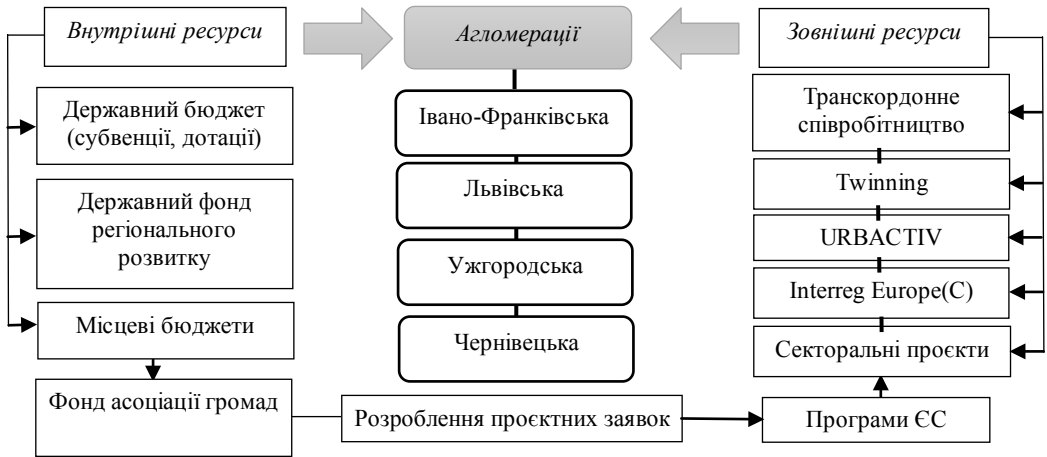

Рис. 1. Інструменти фінансування проєктів розвитку Карпатського регіону
Джерело: побудовано автором.

Асоціації територіальних громад, створені в межах агломерацій як організації, що беруть участь у регіональному розвитку, можуть отримувати фінансування з програми «Interreg Europe» (напрямок С), бюджет якої становить 394,5 млн євро, зокрема 347,6 млн євро – на фінансування проєктів міжрегіонального співробітництва, що реалізуються партнерами з ЄС [25]. Починаючи з 2024 р. ця програма передбачає міжрегіональну співпрацю (не лише прикордонних регіонів) України та країн-членів ЄС. На отримання фінансування за програмою «Interreg Europe» можуть подаватися заявки щодо реалізації проєктів, спрямованих на впровадження політики регіонального розвитку в частині активізації інвестицій у нові підприємства для створення робочих місць і забезпечення економічного зростання. Європейський Союз також надає значну фінансову підтримку Україні через додатковий пакет, що об'єднує фінансові ресурси в межах Інструменту сусідства, міжнародного співробітництва та співробітництва в галузі розвитку – Глобальна Європа (ISWMR). Крім того, українські організації, зокрема асоціації територіальних громад у межах агломерацій, можуть брати участь у секторальних програмах, таких як Горизонт Європи, Цифрова Європа, Програма дій з навколишнього середовища та клімату (LIFE).

Нещодавно ЄС запровадив новий механізм фінансової підтримки України на 2024-2027 рр. – Ukraine Facility, який передбачає надання нашій країні загалом понад 38 млрд євро у вигляді позик (до 33 млрд євро) і грантів для збільшення інвестиційної спроможності до відновлення та реконструкції. Інвестиційна програма для України забезпечена гарантіями та грантами на суму 9,3 млрд євро [26]. Цей механізм містить нові заходи з підтримки процесу узгодження законодавства України зі спільним доробком ЄС і проведення реформ, необхідних для вступу нашої країни до ЄС. Отже, територіальні громади в межах агломерацій зможуть залучати кошти технічної допомоги, які надаватимуться органам влади на місцевому рівні та організаціям громадянського суспільства.

Для забезпечення участі в програмах ЄС та залучення фінансових ресурсів для реалізації проєктів місцевого розвитку агломерацій Карпатського регіону, крім інституціоналізації взаємовідносин громад шляхом створення асоціацій (за прикладом асоціації «Львівська агломерація»), кожна така організація повинна мати проєктний офіс, який на основі проєктних пропозицій від територіальних громад готуватиме заявки на отримання грантів. Проте для фінансування діяльності таких проєктних офісів також необхідні кошти, які мають бути

виділені з місцевих бюджетів територіальних громад для формування фонду асоціації. Критеріями визначення розміру таких внесків громад у фонд асоціації можуть бути такі: (1) чисельність населення громади (сума внеску розраховується пропорційно до наявного населення); (2) доходи місцевого бюджету (сума внеску розраховується як відсоток від доходів бюджету); (3) план видатків на будівництво, розвиток транспортної інфраструктури та житлово-комунального господарства (сума внеску розраховується як відсоток від запланованих видатків з бюджету).

Для визначення суми внеску пропорційно до чисельності населення необхідно встановити розмір коштів, які будуть вноситися з місцевого бюджету у фонд асоціації за кожного мешканця громади. Водночас важливим етапом є обґрунтування витрат, пов'язаних з діяльністю проектного офісу, які мають фінансуватися з фонду асоціації. Розмір цих витрат і буде визначати загальну суму, яка має надходити до фонду щороку. Аналогічно, залежно від обсягу витрат на діяльність проектного офісу, можуть визначатися внески громад до фонду асоціації у вигляді відсоткових платежів від доходів бюджетів громад чи планованих витрат на реалізацію проектів розвитку.

Висновки. Українська економіка за час війни зазнала значних збитків через втрату промислового потенціалу, знищення інфраструктури та демографічну кризу, що негативно вплинуло на бюджетну спроможність держави щодо підтримки місцевого розвитку. Агломерації Карпатського регіону не мають можливості формувати спеціальний фонд місцевого бюджету в розмірі, достатньому для реалізації проектів з будівництва, розвитку транспорту, дорожньої інфраструктури та житлово-комунального господарства. За цих обставин перспективним напрямом покращення фінансової спроможності агломерацій вважаємо залучення ресурсів, що надаються Європейським Союзом як у межах традиційних програм транскордонного співробітництва, так і згідно з програмами передвступної допомоги, що стали доступними для України з 2024 р. Для отримання фінансування з програм ЄС Івано-Франківській, Ужгородській та Чернівецькій агломераціям потрібно створити асоціації для інституціоналізації взаємовідносин місцевих громад за прикладом Львівської агломерації. Для активізації роботи асоціацій щодо участі в програмах ЄС та отримання фінансування для реалізації проектів розвитку доцільним є створення в кожній агломерації фонду асоціації громад, з якого буде фінансуватися діяльність проектного офісу. Розмір внесків громад до нього може визначатися пропорційно до чисельності наявного населення або як відсоток від доходів бюджету чи відсоток від запланованих видатків з бюджету на будівництво, транспорт і житлово-комунальне господарство.

Список використаних джерел

1. Шустер Б. Р. Перспектива розвитку та функціонування міських агломерацій в Україні. *Регіональні студії*. 2024. № 36. С. 69-75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2024.36.11>
2. Стешенко Т. В., Алиева А. В. Міські агломерації як форма співробітництва територіальних громад. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 114-117. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/25>
3. Маковецька Ю. М., Щупіленко В. Є. Перспективи розвитку агломерацій урбодурального типу. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.100>
4. Коркуна О. І. Агломерації як полюси економічного зростання територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2018. Вип. 1(129). С. 86-90.
5. Мельникова М. В., Градобоева Є. С. Розвиток сфери життєзабезпечення в міських агломераціях: інноваційно-інвестиційні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2016. № 2. С. 402-407. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/72.pdf
6. Павлова О., Павлов К., Купчак В. Реформування житлово-комунальної сфери в міських агломераціях за умов децентралізації. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. № 2. С. 161-167. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-02-161-167>

7. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
8. Стратегія розвитку Львівської агломерації на період до 2027 року. Затверджено розпорядженням ЛОВА від 01.12.2023 р. № 1156/0/5-23ВА. *Львівська обласна військова адміністрація*: сайт. URL: <https://loda.gov.ua/documents/87308>
9. Чисельність населення по районах (попередні дані) на 1 лютого 2022 року. *Головне управління статистики в Івано-Франківській області*: сайт. 2023. URL: <https://www.ifstat.gov.ua>
10. Чисельність населення по районах на 1 лютого 2022 року. *Головне управління статистики в Чернівецькій області*: сайт. 2023. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>
11. Чисельність населення по районах (попередні дані) на 1 лютого 2022 року. *Головне управління статистики в Закарпатській області*: сайт. 2022. URL: <https://uz.ukrstat.gov.ua>
12. Пуганова О. Бюджет Чернівецької громади на 2024 рік: доходи та видатки. *Шпальта*: сайт. 21.12.2023. URL: <https://shpalta.media/2023/12/21/byudzhets-cherniveckoi-gromadi-na-2024-rik-doxodi-ta-vidatki>
13. Депутати затвердили бюджет Львівської громади на 2024 рік. *Львівська міська рада*: сайт. 27.12.2023. URL: <https://www.lvivrada.gov.ua/novyny/item/12637-deputaty-zatverdily-byudzhets-lyvivskyoji-gromady-na-2024-rik>
14. Яким буде бюджет Львівської громади у 2024 році. *Опора*: сайт. 26.12.2023. URL: <https://www.oporaua.org/samovriaduvannia/yakim-bude-byudzhets-l-vivs-koyi-gromadi-u-2024-roci-25065>
15. Про бюджет Івано-Франківської міської територіальної громади на 2024 рік: рішення Івано-Франківської міської ради від 15.12.2023 р. № 235-39. *Івано-Франківська міська рада*: сайт. URL: <https://www.namvk.if.ua/dt/944367>
16. Про бюджет Ужгородської міської територіальної громади на 2024 рік: рішення Ужгородської міської ради № 1599 від 22.12.2023. *Ужгородська міська рада*: сайт. URL: https://rada-uzhgorod.gov.ua/download_file?title=%E2%84%961599-vid-22122023-pro-biudzhets-uzhhorodskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-na-2024-rik
17. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. *Законодавство України*: сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
18. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 р. № 1275-VI. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17#Text>
19. Загородній М. Київ, Львів, Одеса: як і чому там (не) формуються агломерації. *Чесно*: сайт. 08.02.2024. URL: <https://www.chesno.org/post/5868>
20. *Агломерації: міжнародний досвід, тенденції, висновки для України*: аналіт. записка / ред. Н. Наталенко. Київ: Інститут громадянського суспільства, 2017. URL: <https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/AGLOMERATSIYI-Final.pdf>
21. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад: постановою Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 р. № 200. *Ліга: Закон*: сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP160200?an=2>
22. Зубач Л. Агломерації як спосіб відбудови повноєної України. *Децентралізація*: сайт. 18.10.2022. URL: <https://www.decentralization.ua/news/15633>
23. *20 lat szans i rozwoju. Korzyści przystąpienia do Unii Europejskiej dla największych polskich miast w latach 2004-2023*: Raport. Warszawa, 2024. 233 s. URL: https://metropolie.pl/fileadmin/news/2024/5/20_lat_szans_i_rozwoju_raport_UMP_ok.pdf
24. Key documents. *URBACTIV (2021-2027)*. *URBACT*: Website. 2024. URL: <https://urbact.eu/who-we-are>
25. *2021-2027 Interreg Europe programme manual and its annexes. Version 3*. Lille, 2023. 203 p. URL: <https://www.interregeurope.eu/discover-the-programme#anchor-programme-documents>
26. Images G., Supinsky S. Instrument na rzecz Ukrainy. *Komisja Europejska*: Strona internetowa. 2024. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en?prefLang=pl

References

1. Shuster, B. R. (2024). Perspektyva rozvytku ta funktsionuvannya mis'kykh ahlomeratsiy v Ukraini [Prospects for the development and functioning of urban agglomerations in Ukraine]. *Rehional'ni studiyi – Regional studies*, 36, 69-75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2024.36.11> [in Ukrainian].
2. Steshenko, T. V., & Alyyeva, A. V. (2023). Mis'ki ahlomeratsiyi yak forma spivrobitnytstva terytorial'nykh hromad [Urban agglomerations as a form of cooperation of territorial communities]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal – Juridical scientific and electronic journal*, 3, 114-117. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/25> [in Ukrainian].
3. Makovetska, Yu. M., & Shchulipenko, V. Ye. (2019). Perspektyvyrozvytkuahlomeratsiyurboruralnohotypu [Prospectsfordevelopmentofurban-ruralagglomerations]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.100> [in Ukrainian].
4. Korkuna, O. (2018). Ahlomeratsiyi yak polyusy ekonomichnoho zrostantnya terytoriy [Agglomerations as the poles of territories' economic growth]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]*: Vol. 129(1) (pp. 86-90). [in Ukrainian].

5. Melnykova, M. V., & Hradoboyeva, Ye. S. (2016). Rozvytok sfery zhytlyezabezpechennya v mis'kykh ahlomeratsiyakh: innovatsiyno-investytsiyni aspekty [Development of the life support sphere in urban agglomerations: innovative and investment aspects]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, 2, 402-407. Retrieved from https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/72.pdf [in Ukrainian].
6. Pavlova, O., Pavlov, K., & Kupchak, V. (2020). Reformuvannya zhytlovo-komunal'noyi sfery v mis'kykh hahlomeratsiyakh za umov detsentralizatsiyi [Reforming of the housing and communal sphere in urban agglomerations under decentralisation conditions]. *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky – Economic Journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*, 2(22), 161-167. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-02-161-167> [in Ukrainian].
7. Derzhavna stratehiya rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky [State strategy of regional development for 2021-2027] (2020). Approved by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 2020, Aug 5, 695. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
8. Stratehiya rozvytku L'vivs'koyi ahlomeratsiyi na period do 2027 roku [Development strategy of the Lviv agglomeration for the period until 2027] (2023). Approved by order of LRMA dated 2023, Dec 01, 1156/0/5-23VA. *Lviv Regional Military Administration*: Website. Retrieved from <https://loda.gov.ua/documents/87308> [in Ukrainian].
9. Chysel'nist' naseleння porayonakh (poperedni dani) na 1 lyutoho 2022 roku [Population by district (preliminary data) on February 1, 2022] (2022). *Main Department of Statistics in Ivano-Frankivsk region*: Website. Retrieved from <https://www.ifstat.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Chyselnist' naseleння po rayonakh na 1 lyutoho 2022 roku [Population by district on February 1, 2022] (2023). *Main Department of Statistics in Chernivtsi region*: Website. Retrieved from <http://www.cv.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
11. Chysel'nist' naseleння po rayonakh (poperedni dani) na 1 lyutoho 2022 roku [Population by district (preliminary data) on February 1, 2022] (2023). *Main Department of Statistics in Zakarpattia region*: Website. Retrieved from <https://uz.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Puhanova, O. (2023, Dec 21). Byudzhet Chernivets'koyi hromady na 2024 rik: dokhody ta vydatky [Budget of the Chernivtsi community for 2024: income and expenses]. *Shpal'ta – Column*: Website. Retrieved from <https://shpalta.media/2023/12/21/byudzhet-cherniveckoi-gromadi-na-2024-rik-doxodi-ta-vidatki> [in Ukrainian].
13. Deputaty zatverdily byudzhet L'vivs'koyi hromady na 2024 rik [Deputies approved the budget of the Lviv community for 2024] (2023, Dec 27). *Lviv city council*: Website. Retrieved from <https://www.lvivrada.gov.ua/novyny/item/12637-deputaty-zatverdily-byudzhet-lyvivskykoji-gromady-na-2024-rik> [in Ukrainian].
14. Yakym bude byudzhet L'vivs'koyi hromady u 2024 rotsi [What will be the budget of Lviv community in 2024] (2023, Dec 12). *Opora*: Website. Retrieved from <https://www.oporaua.org/samovriaduvannia/yakim-bude-byudzhet-l-vivs-koyi-gromadi-u-2024-roci-25065> [in Ukrainian].
15. Pro byudzhet Ivano-Frankivs'koyi mis'koyi terytorial'noyi hromady na 2024 rik [About budget of the Ivano-Frankivsk urban territorial community for 2024] (2023). Decision of the Ivano-Frankivsk City Council dated 2023, Dec 15, 235-39. *Ivano-Frankivsk City Council*: Website. Retrieved from <https://www.namvk.if.ua/dt/944367> [in Ukrainian].
16. Pro byudzhet Uzhhorods'koyi mis'koyi terytorial'noyi hromady na 2024 rik [About the budget of the Uzhgorod city territorial community for 2024] (2023). Decision of the Uzhhorod City Council dated 2023, Dec 22, 1599. *Uzhhorod City Council*: Website. Retrieved from https://rada-uzhgorod.gov.ua/download_file?title=%E2%84%961599-vid-22122023-pro-biudzhet-uzhhorodskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-na-2024-rik [in Ukrainian].
17. Evropets'ka khartiya mistsevoho samovryaduvannya vid 15.10.1985 [European Charter of Local Self-Government dated 15.10.1985] (1985). *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text [in Ukrainian].
18. Pro asotsiatsiyi orhaniv mistsevoho samovryaduvannya [On Associations of Local Self-Government] (2009). Law of Ukraine, adopted on 2009, Apr 16, 1275-VI. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17#Text> [in Ukrainian].
19. Zahorodniy, M. (2024, Feb 08). Kyiv, Lviv, Odesa: yak i chomu tam (ne) formuyut'sya ahlomeratsiyi [Kyiv, Lviv, Odesa: how and why agglomerations are (not) formed there]. *Chesno*: Website. Retrieved from <https://www.chesno.org/post/5868> [in Ukrainian].
20. Natalenko, N. (Ed.) (2017). *Ahlomeratsiyi: mizhnarodnyy dosvid, tendentsiyi, vysnovky dlya Ukrayiny [Agglomerations: international experience, trends, conclusions for Ukraine]*. Kyiv: Institute of Civil Society. Retrieved from <https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/AGLOMERATSIIYI-Final.pdf> [in Ukrainian].
21. Pro zatverdzhennya Poryadku ta umov nadannya subventsiy z derzhavnoho byudzhetu mistsevym byudzhetam na pidtrymku rozvytku obyiednanykh terytorial'nykh hromad [On the approval of the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets to support the development of united territorial communities] (2016). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2016, Mar 16, 200. *Liga:Zakon*: Website. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/KP160200?an=2> [in Ukrainian].

22. Zubach, L. (2022, Oct 18). Ahlomeratsiyi yak sposob vidbudovy povoyennoyi Ukrainy [Agglomerations as a way of rebuilding post-war Ukraine]. *Decentralization*: Website. Retrieved from <https://www.decentralization.ua/news/15633> [in Ukrainian].
23. *20 lat szans i rozwoju. Korzyści przystąpienia do Unii Europejskiej dla największych polskich miast w latach 2004-2023 [20 years of opportunities and development. Benefits of joining the European Union for the largest Polish cities in 2004-2023]*: Report (2024). Warsaw. Retrieved from https://metropolie.pl/fileadmin/news/2024/5/20_lat_szans_i_rozwoju_raport_UMP_ok.pdf [in Polish].
24. Key documents. URBACTIV (2021-2027) (2024). *URBACT*: Website. Retrieved from <https://urbact.eu/who-we-are>
25. *2021-2027 Interreg Europe programme manual and its annexes. Version 3* (2023). Lille. Retrieved from <https://www.interregeurope.eu/discover-the-programme#anchor-programme-documents>
26. Images, G., & Supinsky, S. Instrument na rzecz Ukrainy [Instrument for Ukraine] (2024). *European Commission*: Website. Retrieved from https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en?prefLang=pl [in Polish].

Babets I. H. Prospects of financing the development of agglomerations of the Carpathian region in the conditions of European integration.

The article examines the state and prospects of financial support for the development of agglomerations in the Carpathian region. Based on the study of the incomes and expenditures of the budgets of local communities, the internal potential for financing the development of Lviv, Ivano-Frankivsk, Uzhhorod and Chernivtsi agglomerations was assessed. As a result of the study, it was determined that the agglomerations of the Carpathian region do not have the opportunity to form a special fund of the local budget in the amount sufficient for the implementation of projects on construction, development of transport, road infrastructure and housing and communal services. In view of the deficit of the state budget in the conditions of the war in Ukraine and the limited capacity of the state to finance local development, attracting funds from European Union programmes has been identified as a promising direction for improving the financial capacity of agglomerations. The application of a complex financing mechanism for the development of agglomerations of the Carpathian region in the conditions of European integration is proposed, which combines internal (state budget subsidies, the Regional Development Fund, local budgets) and external (EU programmes in the field of cross-border cooperation, Twinning, URBACT, Interreg Europe, Horizon Europe, Digital Europe Programme, Environment and Climate Action Programme (LIFE)) sources. The expediency of creating community associations as a form of institutionalization of local community relations within Ivano-Frankivsk, Uzhhorod, and Chernivtsi agglomerations based on the example of the Lviv agglomeration is substantiated. In order to intensify the work of local communities regarding participation in EU programmes and obtaining funding for the implementation of development projects, it is proposed to create a community association fund in each agglomeration, from which the activities of the project office will be financed. The following criteria for determining the size of community contributions to the Association Fund are defined: (1) the amount of the contribution is calculated in proportion to the existing population; (2) the contribution amount is calculated as a percentage of budget revenues; (3) the amount of the contribution is calculated as a percentage of the planned expenditure from the budget.

Keywords: agglomeration, Carpathian region, community association, association fund, EU financial assistance, EU programmes.

Бабєць Ірина Георгіївна – доктор економічних наук, професор, старший науковий співробітник відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», професор кафедри міжнародних економічних відносин Центральноукраїнського національного технічного університету (e-mail: irina.babets@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0635-9375>).

Babets Iryna Heorhiyivna – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Senior Researcher of the Department of spatial development of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, Professor of the Department of international economic relations of the Central Ukrainian National Technical University.

Стаття підготовлена в межах науково-дослідної теми Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України № III-02-24 «Інституційні інструменти розвитку агломерацій в умовах війни та повоєнного відновлення України (на прикладі Карпатського регіону)».

Надійшло 02.08.2024 р.